

Οι σταυροφορίες

& ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ

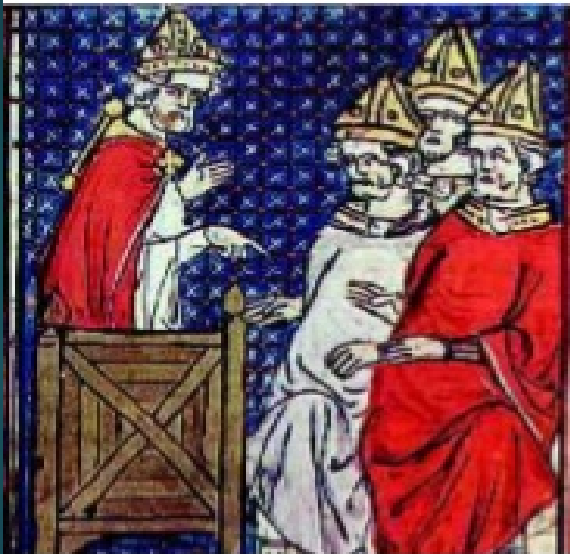
Όροι – κλειδιά της ενότητας

Σταυροφορίες:

Ορισμός: ➔ κίνηση αρχικά με θρησκευτικό περιεχόμενο, η ιδέα μιας πανχριστιανικής εκστρατείας κατά των απίστων,
Που; ➔ εκδηλώθηκε στη Δύση,
Πότε; ➔ τον 11ο αι.

Προέλευση ➔ προήλθε από πρωτοβουλία παπών
Σκοπός: ➔ απέβλεπε στην απελευθέρωση του Παναγίου Τάφου και των Αγίων Τόπων (είχαν κατακτηθεί από Σελτζούκους το 1077).

◀ Είναι σημαντικό να τρέξουμε γρήγορα να βοηθήσουμε τα αδέρφια μας που κατοικούν στην Ανατολή και έχουν ήδη ζητήσει τη βοήθειά μας [...]. Όλοι αυτοί που θα φύγουν και θα πεθάνουν στο δρόμο, είτε στη στεριά είτε στη θάλασσα, ή θα χάσουν τη ζωή τους πολεμώντας τους ειδωλολάτρες [τους μουσουλμάνους], θα συγχωρεθούν για τις αμαρτίες τους [...]. Ας πάνε λοιπόν να πολεμήσουν τους άπιστους σε μια μάχη που αξίζει να δώσουμε και να τελειώσουμε με νίκη, όσοι μέχρι τώρα έκαναν ξεχωριστά πολέμους [...] που έβλαπταν τους πιστούς [χριστιανούς]. Και αυτοί που ως τώρα ήταν ληστές, ας γίνουν από δω και πέρα ιππότες για το Χριστό.

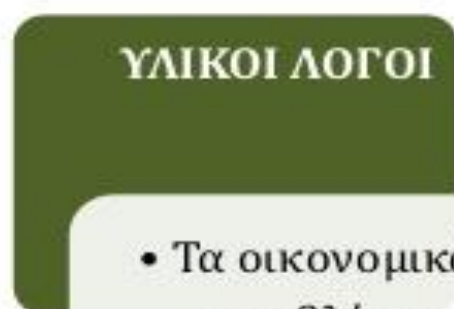
Φουσέ της Σαρτρ, Ιστορία της Ιερουσαλήμ, 12ος αιώνας

▲ Σικηνές από την επίσκεψη του Ουρβανού Β' στη Γαλλία. Μικρογραφία. Χειρόγραφο του 12ου αι. (Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη).

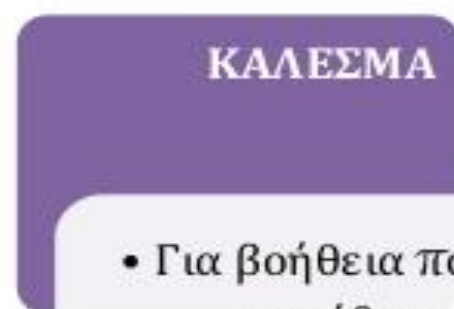
Παράγοντες σταυροφοριών:

- Φημολογία για τις ωμότητες Αράβων και Τούρκων κατά προσκυνητών.

- Τα οικονομικά προβλήματα της Δύσης.

- Για βοήθεια που απηύθυνε ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α΄ Κομνηνός στους ηγεμόνες της.

Αντιπροσωπεύω την αριστοκρατία της Ευρώπης. Φιλοδοξώ να κερδίσω φέουδα στην Ανατολή. Θα με ακολουθήσουν κι άλλοι όπως οι ναυτικές πόλεις της Ιταλίας, οι βασιλιάδες με τον επεκτατισμό τους κι ο Πάπας στην προσπάθεια του να επαναφέρει «τους σχισματικούς Έλληνες στον αποστολικό θρόνο».

Πείνα, επιδημίες, καταπίεση από τον χωροδεσπότη, μια ζωή μίζερη χωρίς εκπλήξεις κι ενδιαφέρον. Μια συγκίνηση με διαπερνά ακούγοντας τον Πέτρο τον Ερημίτη. Σκέφτομαι να τον ακολουθήσω.

Ποιες ιδέες και ποιοι παράγοντες επηρέασαν τη γένεση της σταυροφορικής κίνησης;

Οκτώ σταυροφορίες

1096-1099	Α' Σταυροφορία
1147-1149	Β' Σταυροφορία
1189-1192	Γ' Σταυροφορία
1202-1204	Δ' Σταυροφορία
1212	Ε' Σταυροφορία
1228-1229	ΣΤ' Σταυροφορία
1248-1254	Ζ' Σταυροφορία
1270	Η' Σταυροφορία

Οι άνθρωποι άλλαξαν ξαφνικά διάθεση. Όλοι έτρεχαν να παρακαλέσουν τους επισκόπους και τους ιερείς να τους ντύσουν με το σύμβολο του σταυρού, σύμφωνα με τις διαταγές του ποντίφικα [πάπα]. Και την ώρα που οι πρίγκιπες καθυστερούσαν τις ετοιμασίες για το ταξίδι, οι απλοί άνθρωποι που ήταν φτωχοί αλλά πάρα πολλοί, ακολούθησαν κάποιον Πέτρο Ερημίτη και υπάκουαν σ' αυτόν σαν να ήταν κύριός τους. Τέτοια όρεξη είχαν οι φτωχοί, που κανένας τους δε σκέφτηκε το σπίτι του, τα αμπέλια και τους αγρούς του, και ο καθένας απ' αυτούς πούλησε φτηνά την καλύτερη περιουσία του.

Γιβέρτος του Νοζάν, Ιστορία των σταυροφοριών, 12ος αιώνας

Η πρώτη σταυροφορία (1096-1099)

ΚΗΡΥΞΗ	Από τον πάπα Ουρβανό Β΄ στην Κλερμόν της Γαλλίας (1095).
ΚΙΝΗΤΡΑ	Αν και τα οικονομικά προβλήματα (υπερπληθυσμός και έλλειψη γης) έπαιξαν κάποιο ρόλο, η πρώτη σταυροφορία είχε κυρίως θρησκευτικό χαρακτήρα .
Α. ΛΑΪΚΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ Η πρωτοπορία Του 1095	Οι ανοργάνωτες λαϊκές μάζες υπό τον Πέτρο τον Ερημίτη , περίπου 60.000 με μόνο εφόδιο τον ενθουσιασμό τους προηγήθηκαν, αλλά εξολοθρεύτηκαν από τους Τούρκους.
Β. ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΚΗ ή ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΑΡΟΝΩΝ	Ακολούθησε η εκστρατεία των φεουδαρχών που νίκησαν τους Τούρκους.
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	1. Έτσι ανέκτησαν και παραχώρησαν στο Βυζάντιο βάσει συμφωνίας τα εδάφη της δυτικής Μ. Ασίας. 2. Οι φεουδάρχες ίδρυσαν ακολούθως μια σειρά από ηγεμονίες και αυτοτελή κρατίδια στη Συρία και την Παλαιστίνη.
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ	Μαχητικότητα. Γνήσιο θρησκευτικός πάθος.

▲ Η κατάληψη της Αντιόχειας από τους σταυροφόρους (3 Ιουνίου 1098).
Μικρογραφία γαλλικού χειρογράφου του 14ου αι. *Chantilly*, Μουσείο *Conde*).

Ο Αλέξιος Α΄ και η πρώτη σταυροφορία

Ο Αλέξιος στοχάστηκε ότι δεν ήταν σε θέση να σηκώσει μόνος του το βάρος αυτού του πολύ σημαντικού αγώνα και συνειδητοποίησε ότι ήταν ανάγκη να συμμαχήσει με τους Ιταλούς. Αυτό έγινε με προφάσεις, έξυπνη χειραγώγηση και επιδεξιότητα. Πράγματι βρήκε μια θεόσταλτη πρόφαση στο ότι οι Λατίνοι θεωρούσαν ανυπόφορο που οι Τούρκοι έλεγχαν τα Ιεροσόλυμα και το ζωοποιό τάφο του Σωτήρα Χριστού. Έστειλε πρεσβείες στον επίσκοπο της πρεσβυτέρας Ρώμης και σ' αυτούς που ονομάζονται βασιλείς και ευγενείς σ' αυτές τις περιοχές της Δύσης και, επιστρατεύοντας κατάλληλα επιχειρήματα, παρακίνησε πολλούς να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους και πέτυχε να τους κατευθύνει προς αυτό το σκοπό.

Γι' αυτό χιλιάδες και μυριάδες από αυτούς [...] διέσχισαν το Ιόνιο προς την Κωνσταντινούπολη. Ο Αλέξιος, αφού αντάλλαξε όρκους πίστης και έκανε συνθήκες μ' αυτούς, εκστράτευσε στην Ανατολή και [...] ανάγκασε γρήγορα τους Πέρσες (= Τούρκοι) να εγκαταλείψουν τις χώρες των Ρωμαίων, απελευθέρωσε τις πόλεις και αποκατέστησε τη ρωμαϊκή δύναμη στην Ανατολή.

Θεόδωρος Σκουταριώτης (ιστορικός 13ου αι.), στο: Κ. Σάθας, *Bibliotheca Graeca medii aevi* (Παρίσι 1894), τ. 2, 184-185.

☛ Πώς φέρθηκε στους σταυροφόρους ο Αλέξιος Α΄;

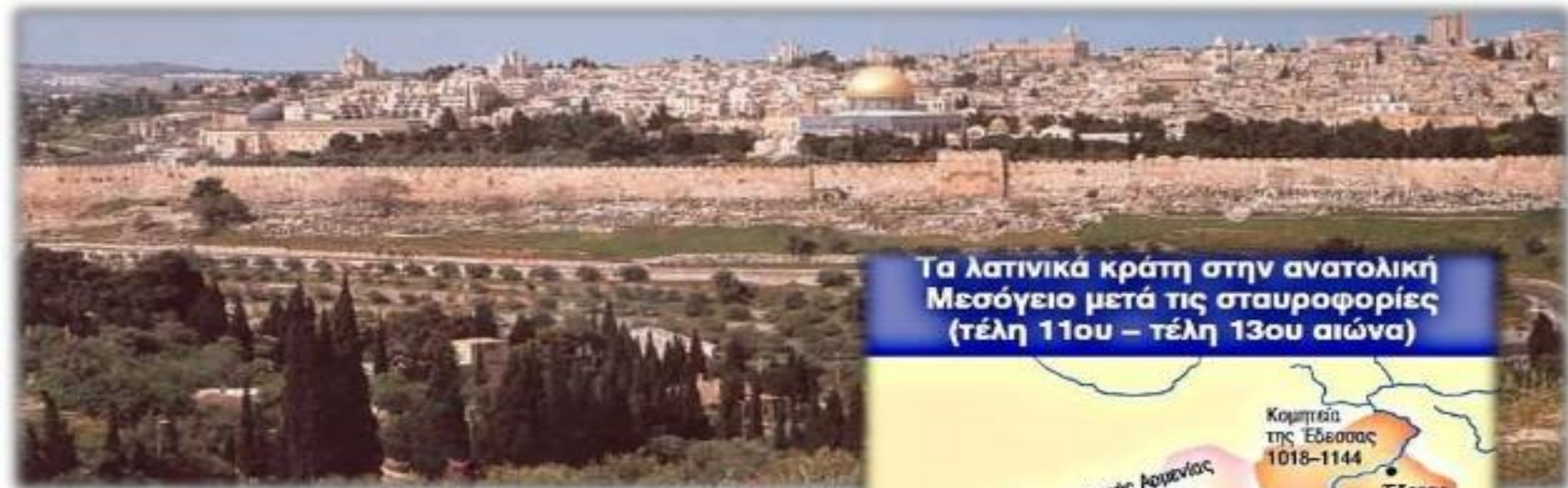
☛ Τι οφέλη εξασφάλισε για το κράτος του;

Οι στρατιώτες της Α΄ Σταυροφορίας και οι Βυζαντινοί: δύο κόσμοι αντίθετοι συναντιούνται σε κλίμα αμοιβαίας δυσπιστίας

Για ένα Γάλλο χωρικό ή για τον κάτοικο μιας μικρής μεσαιωνικής πόλης της Γερμανίας, η πρώτη επαφή με την πλουσιότερη και πιο πολυτελή πόλη του κόσμου – με τους ντυμένους με πολύ ακριβά ρούχα ευγενείς της, που συνοδεύονταν από δούλους και ευνούχους, και με τις σπουδαίες κυρίες που μεταφέρονταν σε χρυσοποίκιλτα φορεία και τα πρόσωπά τους άστραφταν σαν να ήταν από σμάλτο – πρέπει να τους κατέπληξε και να τους εντυπωσίασε βαθιά. Οι θρησκευτικές λειτουργίες που παρακολούθησαν πρέπει να τους φάνηκαν ασυνήθιστες, ακατανόητες και επιπλέον βαθιά αιρετικές. Αλλά και οι Βυζαντινοί δεν ήταν ευνοϊκά διακείμενοι απέναντι στους σταυροφόρους. Τα ξένα στρατεύματα δεν είναι ποτέ καλοδεχούμενα. Κι αυτοί οι δίχως τρόπους βάρβαροι ήταν σίγουρα οι χειρότεροι. Είχαν ρημάξει τα εδάφη τους, βιάσει τις γυναίκες τους, λεηλατήσει τις πόλεις και τα χωριά τους.

J. J. Norwich, Σύντομη Ιστορία του Βυζαντίου, σ. 403

- ☛ Προσπάθησε να μετασχηματίσεις το αφηγηματικό αυτό κείμενο σε ζωντανό διάλογο ανάμεσα σ' έναν Σταυροφόρο και έναν Κωνσταντινουπολίτη. Σε συνεργασία με κάποιον συμμαθητή σου θα μπορούσατε να παρουσιάσετε δραματοποιημένο το διάλογο στην τάξη.

▲ Γενική άποψη της Ιερουσαλήμ

Τα λατινικά κράτη στην ανατολική Μεσόγειο μετά τις σταυροφορίες (τέλη 11ου – τέλη 13ου αιώνα)

Ο Σουηδός σκηνοθέτης του κινηματογράφου Ίνγκμαρ Μπέργκμαν το 1957 γύρισε την ταινία «Η Έβδομη Σφραγίδα». Ανάμεσα στους ήρωες της ταινίας υπάρχει και ένας ιππότης, ο Γενς, που είχε λάβει μέρος στις σταυροφορίες. Σε κάποια σκηνή της ταινίας αυτός λέει:

«Ακριβώς δέκα χρόνια μείναμε στους Αγίους Τόπους κι αφήναμε τα φίδια να μας δαγκώνουν, τις μύγες να μας τσιμπούν, τα άγρια θηρία να μας τρώνε, τους άπιστους να μας σφάζουν, το κρασί να μας δηλητηριάζει [...], τις ψείρες να μας καταβροχθίζουν, τους πυρετούς να μας σαπίζουν. Όλα για τη δόξα του Χριστού! Η σταυροφορία μας ήταν μια τέτοια τρέλα, που μόνο ένας αληθινός ιδεολόγος θα μπορούσε να τη σκεφτεί».

- Η ταινία αυτή μπορεί να θεωρηθεί μια ιστορική πηγή για τις σταυροφορίες; Δικαιολογήστε την απάντησή σας. Πώς παρουσιάζει τη ζωή των σταυροφόρων ο ιππότης Γενς στην ταινία; Ποια άποψη έχει για την ίδια τη σταυροφορία; Δικαιολογήστε την απάντησή σας. ΠΗΓΗ ΑΣΚΗΣΗΣ:

www.museduc.gr

**Β' και Γ'
ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ**

ΑΠΕΤΥΧΑΝ

Έμμεση συνέπεια της
Γ' ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΣ

**ΑΠΩΛΕΙΑ ΚΥΠΡΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ**

ΚΥΠΡΟΣ

Μεγαλόνησος
καταλήφθηκε από
τον αγγλο βασιλιά
**Ριχάρδο
Λεοντόκαρδο**

και
παραδόθηκε
στο φράγκο
**Γουίδο
Λουζινιάν
(1192).**

Έκτοτε το νησί
παρέμεινε στην
εξουσία των
Δυτικών για
τέσσερις σχεδόν
αιώνες
(1571).

γ. Η τέταρτη σταυροφορία
ΑΛΩΣΗ ΠΟΛΗΣ

1204

Στις σταυροφορίες
που διαδέχτηκαν
την πρώτη
σταυροφορία

υποχώρησαν
βαθμιαία τα
θρησκευτικά

και κυριάρχησαν
τα υλικά κίνητρα.

Κίνητρα ↗

Το αποκορύφωμα της
εξέλιξης σημειώθηκε με την
τέταρτη σταυροφορία. ➡

Οι σταυροφόροι, αυτοί
οι υποτιθέμενοι στρατιώτες
του Χριστού, που είχαν
αρχικό στόχο την Αίγυπτο
και τη Συρία, ➡

παρεξέκλιναν από
αυτόν και κατέλαβαν την
Κωνσταντινούπολη (1204).

ΛΙΓΗ ΑΚΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (1)

Αφήγηση από το βιβλίο της Β' Γυμνασίου: «Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή» των Λ. Τσακτσίρα, Ζ. Ορφανουδάκη, Μ. Θεοχάρη, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999 (σ.σ. 263 -269) το οποίο αντικαταστήθηκε από το παρόν εγχειρίδιο.

Η τέταρτη σταυροφορία ήταν καθαρά πολιτική εκστρατεία με υλικά κίνητρα και είχε ένα καταστρεπτικό αποτέλεσμα για τον ίδιο ευρωπαϊκό πολιτισμό. Γενικά χαρακτηρίζεται σαν «παρέκκλιση».	Η Δ' Σταυροφορία
Η ιδέα της σταυροφορίας ανήκει στον Πάπα Ιννοκέντιο Γ' και το σχέδιο του ήταν να χτυπήσουν τους μουσουλμάνους στην Αίγυπτο, όπου μετά το θάνατο του Σαλαδίν είχαν ξεσπάσει εσωτερικές διαμάχες. Εύκολα από κει θα ελευθέρωναν την Παλαιστίνη, κατά τους υπολογισμούς του.	Ο αρχικός σκοπός
Την ίδια όμως ώρα οι Βενετοί, που σκέφτονταν πρώτα τα δικά τους εμπορικά συμφέροντα, φρόντιζαν να επιβάλλουν και τα δικά τους σχέδια, ώστε να πλουτίσουν και ταυτόχρονα να χτυπήσουν το Βυζάντιο. Ο δόγης Δάνδολος, ένας άξιος για τα συμφέροντα της πατρίδας του πολιτικός, παρά τα ογδόντα του χρόνια, έπαιζε καλά το πολιτικό παιχνίδι. Εκβιαστικά ζητούσε υπέρογκα ποσά για να μεταφέρει με το στόλο του τους σταυροφόρους.	Τα σχέδια των Βενετών

ΛΙΓΗ ΑΚΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (2)

Αφήγηση από το βιβλίο της Β' Γυμνασίου: «Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή» των Λ. Τσακτσίρα, Ζ. Ορφανουδάκη, Μ. Θεοχάρη, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999 (σ.σ. 263 -269) το οποίο αντικαταστήθηκε από το παρόν εγχειρίδιο.

Τα πράγματα έδειχναν ότι η σταυροφορία θα τέλειωνε πριν αρχίσει καλά καλά, αλλά μια απρόβλεπτη εξέλιξη την έσωσε. Ο Αλέξιος Άγγελος γιος του εκθρονισμένου αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ισαάκιου ζήτησε από τους Βενετούς να τον βοηθήσουν να ξαναπάρει το θρόνο του και υποσχόταν δώρα και αμοιβές πλουσιοπάροχες. Η ιδέα να πάρουν το δρόμο για την Κων/πολη βρήκε σύμφωνους τους πιο πολλούς. Ο Ιννοκέντιος πείστηκε με τη βεβαίωση του Αλεξίου πως θα του παραδώσει την ανατολική Εκκλησία. Τον Απρίλιο του 1203 τα βενετσιάνικα πλοία με τους σταυροφόρους έβαλαν πλώρη για την Κέρκυρα και στις 24 Ιουνίου 1203 έφθασαν μπροστά στην Κων/πολη.

Η σταυροφορία
αλλάζει κατεύθυνση

► Ερρίκος Δάνδολο, δόγης της Βενετίας (1192-1205).

ΕΚΤΡΟΠΗ – ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΗ ⇨ Το ρόλο που έπαιξαν σ' αυτό οι φιλοδοξίες και οι δολοπλοκίες του Ερ. Δάνδολου, δόγη της Βενετίας και οι **συμπτώσεις** ΙΚΑΝΗ ΗΓΕΣΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ⇨ **ΑΙΤΕΛΟΙ** ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Η συμφωνία σταυροφόρων και Αγγέλων

[Την 1-1-1203] ξαναγύρισαν οι αγγελιοφόροι από τη Γερμανία [...] και είπαν: «Κύριοι, παραγγέλνει ο βασιλιάς, θα σας στείλω τον αδελφό της γυναίκας μου [...]. Πριν απ' όλα, αν δώσει ο Θεός και του επιστρέψετε την κληρονομιά του, θα κάνει όλη την αυτοκρατορία της Ρωμανίας να υπακούει στη Ρώμη, απ' όπου αυτή χωρίστηκε. Υστερα ξέρει πως έχετε ξοδέψει τα χρήματά σας και πως είσαστε φτωχοί. Εκείνος θα σας δώσει 200.000 αργυρά μάρκα και τροφές για όλο το στρατό και μικρούς και μεγάλους. Και θα έλθει ο ίδιος προσωπικά μαζί σας στη γη της Βαβυλώνας (= Αίγυπτος), ή θα στείλει εκεί, αν το κρίνετε καλύτερο, 10.000 άνδρες με δικά του έξοδα για ένα χρόνο...» Έτσι πήγαν στο κατάλυμα του δόγη και κάλεσαν τους αγγελιοφόρους και έκλεισαν τη συμφωνία με τους προαναφερόμενους όρους, με όρκους και σφραγισμένα έγγραφα.

Γουλιέλμος Βιλλεαρδουίνος, Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης, μετ. Κ. Αντύπας, Αθήνα 1985, 59-60.

☛ **Τί περιλάμβανε η συμφωνία που κλείστηκε μεταξύ των Αγγέλων αφενός και των σταυροφόρων και των Βενετών αφετέρου;**